

հունս փոքրեր, մշակելով նորկալի միկրոպներ, ուսումնասիրելով շիճազիցներ և պատուաստելով կենդանիները Մենարան մէջ այն փակուած ժառանգ զիտուններով, զիտութեան հոյակապ եկեղեցու մէջ Այդ մարդոց անոյշ երազն է խել մահէն և հիւանդութենէն, իրենց անհիկ գաղտնիքներն, արհամարհող հարստութեան և պատուոյ, համեստութեան և ո՛չ ի ձայն փողոյ կ'էստեան ազնիւ իտալէն՝ «մարդկութեան սիրոյն համար»։

Ու այդ կատաղի պայքարին մէջ, ընդդէմ վարակիչ հիւանդութեանց, փոխանցիկ թնօքներն և շանկութեան հարիւր թոյներն միջեւ, իրենց աչաց մէջ ունին ջշիկ մը ապա հաւատքէն որ յասկանիչն էր արտաշնայնորու և մարտիրոսաց Կատարութեան ակունքն (սոսթ) վերջ, կեղծ մաշկը—մարդերու արտախրըը—անձնարարեցաւ Տեղ-Ռուսէ, ժանտախը պարտուեցաւ Տեղ-Միսիլէն, ասոնցն էլ յետոյ, ահա ո՛չ նուազ նշանաւոր Բաթիֆօնեան մը՝ Տեղ-Սանարէլլի կատարած է պատուական փորձեր զեղին տենդին վրայ, ստակեր զօճիկ ներքին Արեւմտեան Ամերիկայի և Անգլիաններու այդ պատուական, և կրցած է չկարգացնել հիւանդութեան թոյնն՝ որ ցարդ խուսափած էր զիտուններու խուզարկու աչքերէն։

Ամերիկացի բժիշկներ, ի սկզբանէ, հիւանդներու ան փոխանցիկ մէջ ստեղծ խուզարկութիւններ ընելով՝ կարգապահեցան էին թէ զեղին տենդը միկրոպէ զուրկ էր և թէ հիւանդութեան փոխանցիկ չէր 1816ին, Տեղ-Շեքլէն, բաւական քանակութեան կըլլէր ան փոխանց, ապառաջներու համար ասոր կատարուել անփաստապարտութիւնն, աւելի ջանախրոններ հիւանդներու թուցն և քրտինքն իրենց մարմնոյն մէջ ներարկեցին, թէ եւ ասոնց հակաակորդներն ոմանք կը կարծէին թէ հիւանդութեան միկրոպէն առաջ կ'ըզար գործարանաց մէջ, ասոնց սակայն զբախանալէս հաստատուել անոր զոյտութիւնը։

Մ. Սանարէլլի, որպէս ճշմարիտ Բաթիֆօնեան, զեղին տենդը միկրոպներու գոյութիւնն ահա զիտանակաւ նորէն մէջ առջ կ'հանէ. համարեալ փորձեր վերջ կրցած է չէզոքացնել այսաման գործիչին (սփառ) զոյտութիւնն՝ ուսումնասիրելով զայն իր բոլոր ձեւերուն և երեւոյթներուն մէջ։ Ասոր մասնաւոր միկրոպը Մ. Սանարէլլի կոչած է պատիլ իր «Վոլոնտի» որ կ'մտնի, կ'մտնի, կ'մտնի արիւնին ու հիւանդութեան մէջ, և ոչ թէ աղետաց և ստատուցին մէջ, ինչպէս կ'կարծուէին Արտադրեալ թոյնը կ'պատրաստուի ներքին գործարանաց և արեան մէջ խոյ Պատիլը գտաւանիկ մը ձեւ ունի, ծայրը կտր. կ'մտնի անոցիչ միկրոպայի մը մէջ. միկրոպներու անունն զբոխանակութիւնները կ'պարտուած են կերտնական հանգոյցէ մը, ստափան, թափանցիկ և կապուտակ, չըլլապատուած ուրիշ անժափանց չըլլանակէ մը, կ'տարբեր գտաւանիկ մը կերտնիկն ունին, իր կ'մտնի պատիլին յասկանիչն է այս և խիտ կարևոր հիւանդութեան ասոյց անասանապարտութեան համար վերջապէս այդ միկրոպը զօրուոր իմն կ'ընտանքը ցամաքեցուններն, 600 ասը չլոր մէջ կ'կորչի, կ'ստակի արեանն ճառագայթներն եօթն ժամ մէջ և ծովուն ջուրին մէջ կրնայ ապիլի երկար ժամանակ և Հնտանի կենդանաց կազմութեան մէջ այդ պատիլը մեծ խանակութիւնն առաջ կ'ընէր, ինչպէս մարդը, նոյնպէս և կենդանիք հիւանդութեան միկրոպն կ'ունենան փխտուած, արիւններթութիւն, զիջին անաս (պարկը) և լեարդի ուռէցքը։

Վերջապէս Սանարէլլիի խնամտ փորձերն վերջ պէտք է ընդունիլ թէ այս անաղ վարակիչն է թէ օդէն, թէ ջրէն և թէ շնչառութենէն և ստամոքսի ու աղեւց գործարաններէն։ Երուպա վարակուած է սակից երեք անգամ, 1828ի ձիարախիւր, 1857ի կիպոսա, 1881ի Ս. Նազէա, և աւելորդ իսկ է ըսել թէ Ամերիկայէ վերադարձող նաւերը բերած են իրենց հետոյ Մըթ-նոյրոյն բորքաններ (բիւֆ) որ շատ անգամ առատ են շոգեւաւուց վրայ, ասոր պատիլին անցան Խիտա նպաստաւոր են, նոյնպէս են զէջ կերպիւն օդաւորեալ նաւերն, որ օդն ստորին ջարկին մէջ կ'ընանայ և խանաւորութիւնը վերնայարկին վրայ, ի նկատ պէտք է առել այս պարագաներն զոր ուղով, զեղին տենդը որակելու և գործանելու համար։ Անգամ մը որ մարդ կ'ընանայ միկրոպը, զանոնք արուստաբորքն կ'պատուէ. . . արգիլելով փոխելն Տեղ. Սանարէլլիի գիտութիւնը շինարարութեան մի նոր յաղթանակն է։

Պ. Մարկուեան (Մնացեալը վաղը)

ՄԻՋԱԶԳՍՅՈՒՆ ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԽՊԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆ ՀՆԻԿ ԼՐԱՐԱՊԵՏԱՅ Ի ՊՈՄՊՈՍ

Անգլիացի կառավարութիւնը մինչ զինուորական պայքար մը կ'մտնէ Հնդկաստանի սահմանաց վրայ, իրաւարանական պայքար մ'ալ կ'մտնէր Պոմպուրի Եղեռնադատ Ատենին առեւտրը զատ բացած էր Բունայի Բեղաբի իրաւորին տէր և խորհրդագրու Պատուած մալ Կանկասար Թիլաբի և մասնակալար-ուպարի Բէլաու Մահաթի Պալի զէմ, հնդիկ ժողովուրդն ալ զլեւեղիկ կառավարութեան զէմը զընդդէմ պատճառ ըլլալուն համար էր իրենց կառավարական երկու պաշտօնատարներ սպանեցան զինքոյն։

«Պատուած» ստորուան ունէր լրացարկուն ինք, որ կ'ալկաթալի անձը Համալարանէն չըլանաւորու, համալարու գրագէտ և կուսակալ խորհրդատու ժողովին հնդիկ անգամ էր։ Իր թիւքը, Մարաթի գաւառաբարառով հրատարակուած, 7-8,000 օրինակ կը ստուէր, որ Հնդկաստանի մասնակի համար կարեւոր թիւ մը կ'էստուէր։

Ատենը կ'ազմուած էր անգլ. Նախագահ Պատուածն Ա. Սարաջիէ և 12 երդուեաններէ, որոց 6ն հնդիկ, 6ն անգլիացի, 2ն հնդ. գաւառապար. Մարաթիները կ'արտաստուէր Պատու. Օրէնքին 123րդ Յօդ. ին Ա. հատուածն համեմատ, որ կառավարութեան զէմը կ'ընտրու զժողովին յարուցանողները կ'ըտապարտէ զանազան պայմանաժամերով բանապարտութեան և ի մերջոյ ցկեանու տարագրանք պատժեցու։

Թիլաբ մասնատուած էր հնդիկ իրացուց-սուրբ Շիվաճիի վրայ կ'ըզած ներքող պատրուակ ընելով անուղղակի անգլ. իշխանութիւնն հարուածելուն համար։ Շիվաճի, անգլ. տիրակալութիւնն առաջ, Տեղաբնիկ երկրին մէջ, Հնդիկներն սուր հանած է օտար իններու զէմ, և ինք կառավարած է երկիրը։ Իր թագադրութեան տարեկարծ կ'ստուէր իր թիլաբի կառավարութեան մը հրատարակուած էր Պոմպուի ստորագրութեամբ որ «Ատուտաժուհի Կործանման» կ'ընանակէ, և անունն է Շիվաճիի սուրբին, որ ցարդ կ'պատիլ ի Սաղարա, ուր է Շիվաճիի գերեզմանն ալ։ Այս թիլաբուած կ'ընկերաբար զՇիվաճի իր բունն կամ կերտնականն ճակատագրին վրայ։ Շիվաճի կ'ըսէ, «Ո՞վ հնդիկ ժողովուրդը, կ'ընչպէս թող ստեղծ ի Բիշնաթա (Կուրթա-կան վայր մը) որ բանտարկուն իմ այն բարի ուսուցիչներս, իմ կրօնային հրահանգիչներս Պրահմիներն, որոց պայտպանն եմ ես։ Ընչո՞ք, զգալախաղ զիտել սուտա թէ այս բացատրութեան խնամ անխարկութիւն է 1894ին մի քանի Պրահմիներու բանտարկութեան, որք մտիկ չէին ըրած Ստատուայի տրոց հաւաքին աղբարտութեան թէ հնդիկ նուագածութիւն չընեն միկրոպի մը առջև։ Եւ Հնդիկի Բրոթիստ Պատու ալ նոյն թիլաբի մէջ յօդուածին հրատարակուածն է 11 օր անցն էր որ հարիւրապետի տեղաւոր էլ էլ ինքը ալ այնպիսի երգուեալու նախ Բանտ սպանուեցան, և ոճարարներն ներք շրտուեցան Ընչո՞ք, զատախաղ յարեց թէ կառավարութիւնը բան մը չըներ տունելու Շիվաճիի յիւստակն, իրեն շատ կարող և քաջաբուն հնդիկ մը, և չի կարծեր թէ անգլ. կառավարութեան զէմ անհաւատարմութեան ցոյց մ'ըլլան այնպիսի արտադրութիւնը։ Բայց Բեղաբի հրատարակութիւնը նպատակաւոր էին։

Թիլաբի պայտպաններն էին անգլ. փաստաբան Բրիկ և հնդիկ փաստաբան Տալուր, որք Շիվաճիի տեսախորութեան առթիւ, յիշեցուցին թէ Լորա Բլչ քանի մը տարի առաջ վորքի գուժմար մը նուիրած էր Շիվաճիի զարմարանի նորոգման համար։ Թոյմի օվ ինչոյն հակառակեցաւ այս յարժանին Բրիկը հնդիկ ցոյց մը, բայց անգլ. թիլաբին հակառակութիւնը տեսնելով, հնդ. թիլաբի ժողովուրդն ալ աւելի տուտա, և 20,000 ռուբլ հաւաքուեցաւ։ Այն ատեն Բունայի անգլիացի կառավարութեանն ինք կատարեց զարմարանի նորոգումը։

Մի. Բլչ անգլիացի կառավարութեանն ուղղակի տօքութեան ներքին վարժարանաց համար պարտուած դասագրքերէ հատուածներ կարդալով, ցոյց տուաւ թէ թիլաբի գրածին նման հնդկացի բարեբեր անոնք մէջ ալ կը

զանուին ի վկայութիւն կոչեց «Տասութիւն» մը, (Կրօնային և գիտական գրուածնց հմտութիւն) և կորները թարգմանել սուտա Պալապէ (հինգ առ Մանկուսան), զոր կրթական քննիչ մը գրած և յորում կայ ըրթուած մը «Շիվաճիի Բանք յերկինց» խորագրով, և յօդուած մը՝ «Հնդկաստան կ'հարստանայ» թէ կ'աղբարտանայ մակագրով, յորում կ'ըսէ թէ Հնդկաստան տարուէ տարի աղբարտանալու վրայ է, զի «Մեղաններ» (օտարներն, հոմանիչ ձևեղիկայիններու) հնդիկ պէս զուր կ'վաղցնեն երկրին հարստութիւնը։ Կատարական վարժարանաց մէջ առոց բաշխուած մրցանակի գրքէ մը, «Ինչ չաղբարտանաւ, հատուածներ կարգին, որ կը պատարակէ օտարաց ձեռնար կողմունք մը յորքին է նախարարութեաննց և, զատարանին համար, յորում կայ ըրթուած մը գովաբանող զինքն, և հարցող թէ «Ո՞ր երկրի պիտի չարքածէր անող» կառավարական դաստան մէջ ծախուող գիրք մը կայ, Բեհարի վարդապետ (Պարսէլ Մազկանց) անուն, որով Մահաբաղաբ (Շիվաճիի ցեղակից) կ'յորքուորին արթննալով, զգաւատանալու, և «Մեղաններուն զէն ի ձեռնի զէմ դնելու», են, են։

Թիլաբ պիշքը թէ ինք երբեք թիլաբացած չէ հատարարութեան առաջին կառավարութիւն. թէ ժանտախուտի գործին մէջ օդուած է կառավարութեան ձեռք առած միկրոպներուն թէ ինք կ'ըտապարտէ մարդապանութեան գործերն, և թէ ինքուր յաջորդ կառավարիչներ և կուսակալները զգաւատան են իր հատարարական ծառայութիւնը։

Մի. Տալուր բողոքեց զատի Պոմպուի մէջ տեղի ունենացան զէմ Մանուէրի լեզուն ուր որ կ'իտուրիւնէ մասնաւոր Բեղաբի ուր որ կ'հրատարակուի, զատու հոն տեղի ունենալու է Բայց անգլ. կառավարութիւնը չի վստահի անգլոն հանրային կարծիքին Ընչո՞ք, զատախաղ պատարտանքն ինք զատախաղ փոխալի սուրբին մէջ օդուած է Կառավարութեան ձեռք առած միկրոպներուն թէ ինք կ'ըտապարտէ մարդապանութեան գործերն, և թէ ինքուր յաջորդ կառավարիչներ և կուսակալները զգաւատան են իր հատարարական ծառայութիւնը։

Մի. Տալուր բողոքեց զատի Պոմպուի մէջ տեղի ունենացան զէմ Մանուէրի լեզուն ուր որ կ'իտուրիւնէ մասնաւոր Բեղաբի ուր որ կ'հրատարակուի, զատու հոն տեղի ունենալու է Բայց անգլ. կառավարութիւնը չի վստահի անգլոն հանրային կարծիքին Ընչո՞ք, զատախաղ պատարտանքն ինք զատախաղ փոխալի սուրբին մէջ օդուած է Կառավարութեան ձեռք առած միկրոպներուն թէ ինք կ'ըտապարտէ մարդապանութեան գործերն, և թէ ինքուր յաջորդ կառավարիչներ և կուսակալները զգաւատան են իր հատարարական ծառայութիւնը։

Մի. Տալուր բողոքեց զատի Պոմպուի մէջ տեղի ունենացան զէմ Մանուէրի լեզուն ուր որ կ'իտուրիւնէ մասնաւոր Բեղաբի ուր որ կ'հրատարակուի, զատու հոն տեղի ունենալու է Բայց անգլ. կառավարութիւնը չի վստահի անգլոն հանրային կարծիքին Ընչո՞ք, զատախաղ պատարտանքն ինք զատախաղ փոխալի սուրբին մէջ օդուած է Կառավարութեան ձեռք առած միկրոպներուն թէ ինք կ'ըտապարտէ մարդապանութեան գործերն, և թէ ինքուր յաջորդ կառավարիչներ և կուսակալները զգաւատան են իր հատարարական ծառայութիւնը։

Մի. Տալուր բողոքեց զատի Պոմպուի մէջ տեղի ունենացան զէմ Մանուէրի լեզուն ուր որ կ'իտուրիւնէ մասնաւոր Բեղաբի ուր որ կ'հրատարակուի, զատու հոն տեղի ունենալու է Բայց անգլ. կառավարութիւնը չի վստահի անգլոն հանրային կարծիքին Ընչո՞ք, զատախաղ պատարտանքն ինք զատախաղ փոխալի սուրբին մէջ օդուած է Կառավարութեան ձեռք առած միկրոպներուն թէ ինք կ'ըտապարտէ մարդապանութեան գործերն, և թէ ինքուր յաջորդ կառավարիչներ և կուսակալները զգաւատան են իր հատարարական ծառայութիւնը։

Մի. Տալուր բողոքեց զատի Պոմպուի մէջ տեղի ունենացան զէմ Մանուէրի լեզուն ուր որ կ'իտուրիւնէ մասնաւոր Բեղաբի ուր որ կ'հրատարակուի, զատու հոն տեղի ունենալու է Բայց անգլ. կառավարութիւնը չի վստահի անգլոն հանրային կարծիքին Ընչո՞ք, զատախաղ պատարտանքն ինք զատախաղ փոխալի սուրբին մէջ օդուած է Կառավարութեան ձեռք առած միկրոպներուն թէ ինք կ'ըտապարտէ մարդապանութեան գործերն, և թէ ինքուր յաջորդ կառավարիչներ և կուսակալները զգաւատան են իր հատարարական ծառայութիւնը։

Մի. Տալուր բողոքեց զատի Պոմպուի մէջ տեղի ունենացան զէմ Մանուէրի լեզուն ուր որ կ'իտուրիւնէ մասնաւոր Բեղաբի ուր որ կ'հրատարակուի, զատու հոն տեղի ունենալու է Բայց անգլ. կառավարութիւնը չի վստահի անգլոն հանրային կարծիքին Ընչո՞ք, զատախաղ պատարտանքն ինք զատախաղ փոխալի սուրբին մէջ օդուած է Կառավարութեան ձեռք առած միկրոպներուն թէ ինք կ'ըտապարտէ մարդապանութեան գործերն, և թէ ինքուր յաջորդ կառավարիչներ և կուսակալները զգաւատան են իր հատարարական ծառայութիւնը։

Թիլաբ վերաբնութեան զիտեց Լոնտոնի կառավարական լրագիրը, և սկզբում համալիր ըլլալով հանդերձ զատարանի նախագահին, կ'կարծեն թէ պատիք պիտի չափաբար Վճարակ Ատենին առեւ. Վճարի աղբարտութիւնն զգալի է արգէն, հնդիկ լրագրաց լեզուին չափաբար լրագիր։

ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԻՍՏՈՒՄ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՉԵՆՈՒՅՈՒՄ

Միկրոպը Մեծ Տերութեանց զեւթարաններուն հետ կառարուած բանակցութեանց վրայ, ՇԻ. օրն ստորագրուեցաւ հայտնութեան նախադրով պայմանաց ծրագիրն, որ որոշուած է օսմանեան կառավարութեան շահուց և իրաւանց համապատասխան եղանակով, և որ հիմ պիտի ըլլայ օսմ. տեղութեան և հնդիկ կառավարութեան միջև կըլլի վերջնական դաշնագրուն։ Ուստի, կ'ժանտուցուի թէ այս կերպով վերջ գտած է օսմ. կառավարութեան և Յունաստանի միջև պատերազմական վիճակը։

Դեմոկրատիկ շարժումն անցեալ ՇԻ. իր ստին մէջ նախաշարի պայմանաց ծրագրոյն ամենին վերջ յորում ներքին վրայ համաձայնած էր Շարաթ օրն այդ ծրագիր ստորագրուեցաւ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիկ փաշայի և վեց Մեծ Տերութեանց զեւթարաններուն կողմէ և Աւստրիան զեւթարան ֆեռ-Ֆալէի, իրենց կրէց անգամ քննարկական մտքովն, յանուն զեւթարանց շնորհաւորեց և զօգուց վեհ. Սուլթանի բարձր ձիւրքերն և խաղաղարարութիւնը։ Իրու զեւթարան Մ. Էնիտով և միւս զեւթարան ալ նոյն մտքը փոստեցան։

Դեմոկրատիկ շարժումն անցեալ ՇԻ. իր ստին մէջ նախաշարի պայմանաց ծրագրոյն ամենին վերջ յորում ներքին վրայ համաձայնած էր Շարաթ օրն այդ ծրագիր ստորագրուեցաւ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիկ փաշայի և վեց Մեծ Տերութեանց զեւթարաններուն կողմէ և Աւստրիան զեւթարան ֆեռ-Ֆալէի, իրենց կրէց անգամ քննարկական մտքովն, յանուն զեւթարանց շնորհաւորեց և զօգուց վեհ. Սուլթանի բարձր ձիւրքերն և խաղաղարարութիւնը։ Իրու զեւթարան Մ. Էնիտով և միւս զեւթարան ալ նոյն մտքը փոստեցան։

Դեմոկրատիկ շարժումն անցեալ ՇԻ. իր ստին մէջ նախաշարի պայմանաց ծրագրոյն ամենին վերջ յորում ներքին վրայ համաձայնած էր Շարաթ օրն այդ ծրագիր ստորագրուեցաւ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիկ փաշայի և վեց Մեծ Տերութեանց զեւթարաններուն կողմէ և Աւստրիան զեւթարան ֆեռ-Ֆալէի, իրենց կրէց անգամ քննարկական մտքովն, յանուն զեւթարանց շնորհաւորեց և զօգուց վեհ. Սուլթանի բարձր ձիւրքերն և խաղաղարարութիւնը։ Իրու զեւթարան Մ. Էնիտով և միւս զեւթարան ալ նոյն մտքը փոստեցան։

Դեմոկրատիկ շարժումն անցեալ ՇԻ. իր ստին մէջ նախաշարի պայմանաց ծրագրոյն ամենին վերջ յորում ներքին վրայ համաձայնած էր Շարաթ օրն այդ ծրագիր ստորագրուեցաւ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիկ փաշայի և վեց Մեծ Տերութեանց զեւթարաններուն կողմէ և Աւստրիան զեւթարան ֆեռ-Ֆալէի, իրենց կրէց անգամ քննարկական մտքովն, յանուն զեւթարանց շնորհաւորեց և զօգուց վեհ. Սուլթանի բարձր ձիւրքերն և խաղաղարարութիւնը։ Իրու զեւթարան Մ. Էնիտով և միւս զեւթարան ալ նոյն մտքը փոստեցան։

Դեմոկրատիկ շարժումն անցեալ ՇԻ. իր ստին մէջ նախաշարի պայմանաց ծրագրոյն ամենին վերջ յորում ներքին վրայ համաձայնած էր Շարաթ օրն այդ ծրագիր ստորագրուեցաւ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիկ փաշայի և վեց Մեծ Տերութեանց զեւթարաններուն կողմէ և Աւստրիան զեւթարան ֆեռ-Ֆալէի, իրենց կրէց անգամ քննարկական մտքովն, յանուն զեւթարանց շնորհաւորեց և զօգուց վեհ. Սուլթանի բարձր ձիւրքերն և խաղաղարարութիւնը։ Իրու զեւթարան Մ. Էնիտով և միւս զեւթարան ալ նոյն մտքը փոստեցան։

Դեմոկրատիկ շարժումն անցեալ ՇԻ. իր ստին մէջ նախաշարի պայմանաց ծրագրոյն ամենին վերջ յորում ներքին վրայ համաձայնած էր Շարաթ օրն այդ ծրագիր ստորագրուեցաւ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիկ փաշայի և վեց Մեծ Տերութեանց զեւթարաններուն կողմէ և Աւստրիան զեւթարան ֆեռ-Ֆալէի, իրենց կրէց անգամ քննարկական մտքովն, յանուն զեւթարանց շնորհաւորեց և զօգուց վեհ. Սուլթանի բարձր ձիւրքերն և խաղաղարարութիւնը։ Իրու զեւթարան Մ. Էնիտով և միւս զեւթարան ալ նոյն մտքը փոստեցան։

Դեմոկրատիկ շարժումն անցեալ ՇԻ. իր ստին մէջ նախաշարի պայմանաց ծրագրոյն ամենին վերջ յորում ներքին վրայ համաձայնած էր Շարաթ օրն այդ ծրագիր ստորագրուեցաւ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիկ փաշայի և վեց Մեծ Տերութեանց զեւթարաններուն կողմէ և Աւստրիան զեւթարան ֆեռ-Ֆալէի, իրենց կրէց անգամ քննարկական մտքովն, յանուն զեւթարանց շնորհաւորեց և զօգուց վեհ. Սուլթանի բարձր ձիւրքերն և խաղաղարարութիւնը։ Իրու զեւթարան Մ. Էնիտով և միւս զեւթարան ալ նոյն մտքը փոստեցան։

Դեմոկրատիկ շարժումն անցեալ ՇԻ. իր ստին մէջ նախաշարի պայմանաց ծրագրոյն ամենին վերջ յորում ներքին վրայ համաձայնած էր Շարաթ օրն այդ ծրագիր ստորագրուեցաւ արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիկ

